

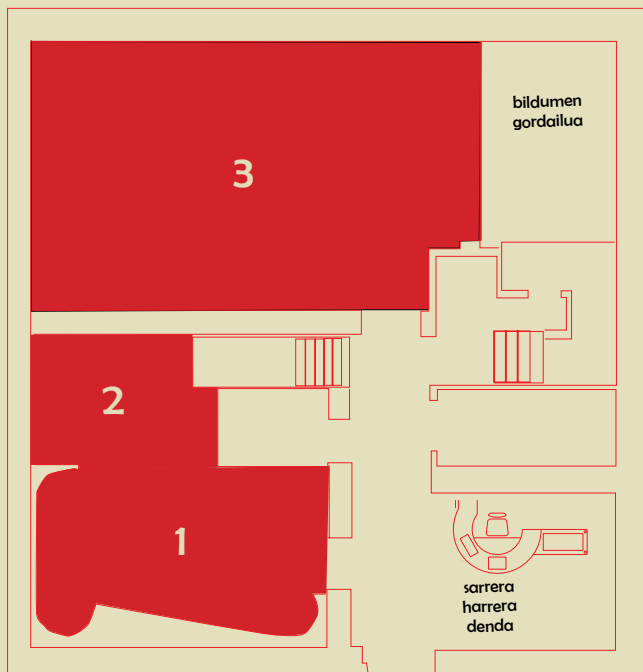

IRAULTZA GARAIA

Frantziako Iraultzak 1789-1799

Errege bati lepoa moztu baino
gehiago egin zuen. Liberalismoa
bizimodua ulertzeko era berri bat
zen. Harrez geroztik Europa osoan
zabaldu ziren gerretan mundu
zaharra (Antzin Erregimena /
Sistema Liberala) ari ziren jokoan.

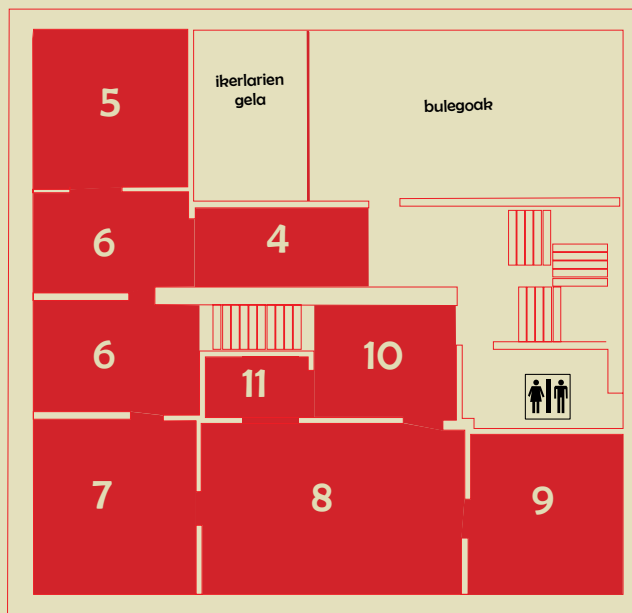
Muzeoko planoak

Behe solairua:

- 1 Zumalakarregi eta bere garaia
Zumalakarregi anaiak
- 2 Zumalakarregiren familia
- 3 "Explora ezazu XIX. mendea" tailerra

1.solairua:

- 4 Garaikideak
- 5 "Bi mundu aurrez aurre" ikusentzunezkoa
- 6 Lehenengo Karlistaldiaren aurrekariak
Foruak
Arazo dinastikoa
- 7 Aurkariak
Karlidak
Liberalak
Gerraren gizartiatzea
- 8 Gerraren gakoak
Karlisten laguntza
Liberalen laguntza
Gerra burruka armatua baina gehiago da
Hiriburuak
Donostiako panorama
Gerraren nekea
Bakea
Armamentoa

- 9 Gerra arteko garaia
Bigarren Karlistaldia
Gerraren eztanda
Karlisten estatua
Propaganda
Azken borrokak
Karlisten porrota

- 10 Tomas Zumalakarregi. Mitoa
- 11 "XIX. mendeko historia militarra
Euskal Herrian" multimedia

Aurkibidea

**Bi mundu
aurrez aurre** Or.
.4

**Gerra, gerra eta
gerra** Or.
.5

Zumalakarregitarak Or.
.6
Zumalakarregi familia

**Lehen Karlistaldia
(1833-1839)** Or.
.8

Arazo dinastikoa, gatazka politikoa bihurtu
Foruak
Armada sailak
Atzeritarren laguntza
"Bergarako ituna"

**Gerra arteko
garaia** Or.
.17
(1839-1872)

Burdinolatik labe garaietara
1841: aduanak, ebrotik bidasoara
Industrializazioa
Trenbidea
Hirien zabalkuntzak

**Bigarren
Karlistaldia** Or.
.19
(1872-1876)

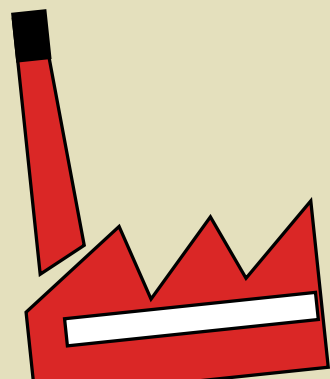
Bitxikeriak Or.
.21

Prentsa
XIX. mendeko protagonistak

Erregimen aldaketa Or.
.28
(1788-1878)

Industria Iraultza Or.
.29

Garraio-iraultza
Ormaiztegiako trenzubia

BI MUNDU aurrez aurre

Aintzin Erregimena

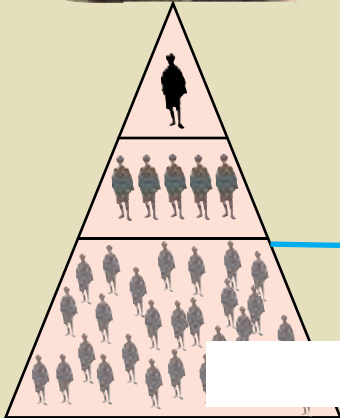
Ekonomia

Liberalismoa

Aipa itzazu, ezaugarri banatan, Aintzin Erregimenaren eta Liberalismoaren arteko desberdintasun nagusiak.

Gizartea

Politika

Erljioa

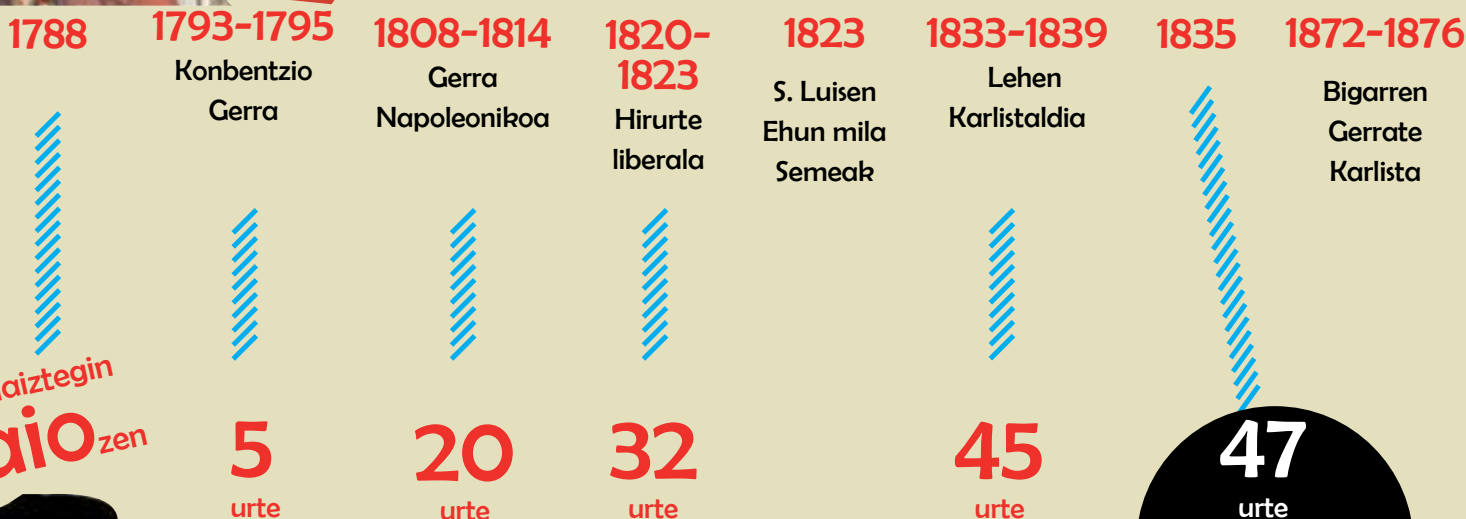

GERRA, gerra eta gerra...

Arma hartzea ez zen gauza berria euskaldunentzat. 40 urte lehenago hasitako bi erregimenen arteko borroka modu askotan ezagutarazi zen. Euskal Herria muga herria denez, gerrek nabarmenago kaltetu zuten: lehen eta azken borrokek hemen ematen ziren. Horretaz gain, soldaduen pasatze hutsak herrien odolostutze ekonomikoa zekarren. Bukatzeko, **gerra zibila**, okerragoa.

T. ZUMALAKARREGI

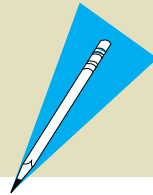
Tomas Zumalakarregik bere bizitza gerra artean igaro zuen. Haurtzaroan gerra ezagutu, gaztaroan gerrilari egin eta lanbide militarra hautatu, eta azkenean beste gerra batean hil zen

Zumalakarregi ANAIAK

Tomas

Migel

Zer ziren lanbidez?

Horretarako ikasi zuten?

Zertan nabarmendu ziren?

Zein liburu dagokie bitrinan?

Hona etorri baino lehen bazenuen haien berri?

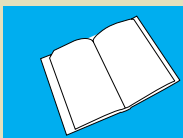
Zein iruditzen zaizu interesgarri-
go eta zergatik?

TOMAS

hamalau anai-arreben azkenurrekoa zen. Aita bezala eskribau* izateko erabaki zuen familiak. Seguruenik gurasoenaren antzeko bizimodu lasaia eramango zukeen, gerrak patua aldatu izan ez balio. Gerlaria general karlista ospetsua bihurtu zen.

MIGEL

anaia zaharrena, gehien nabarmendutako senidea. Liberal moderatua izaki, Cadiz-eko Gorteetan partaide eta 1812ko Konstituzioaren egiletariko bat. Donostiako alkate, senadore eta Grazia eta Justizia ministro karguak bete zituen.

* Eskribaua: Administrazioako antzinako enplegatua, oraingo idazkariaren egitekoak betetzen zituena.

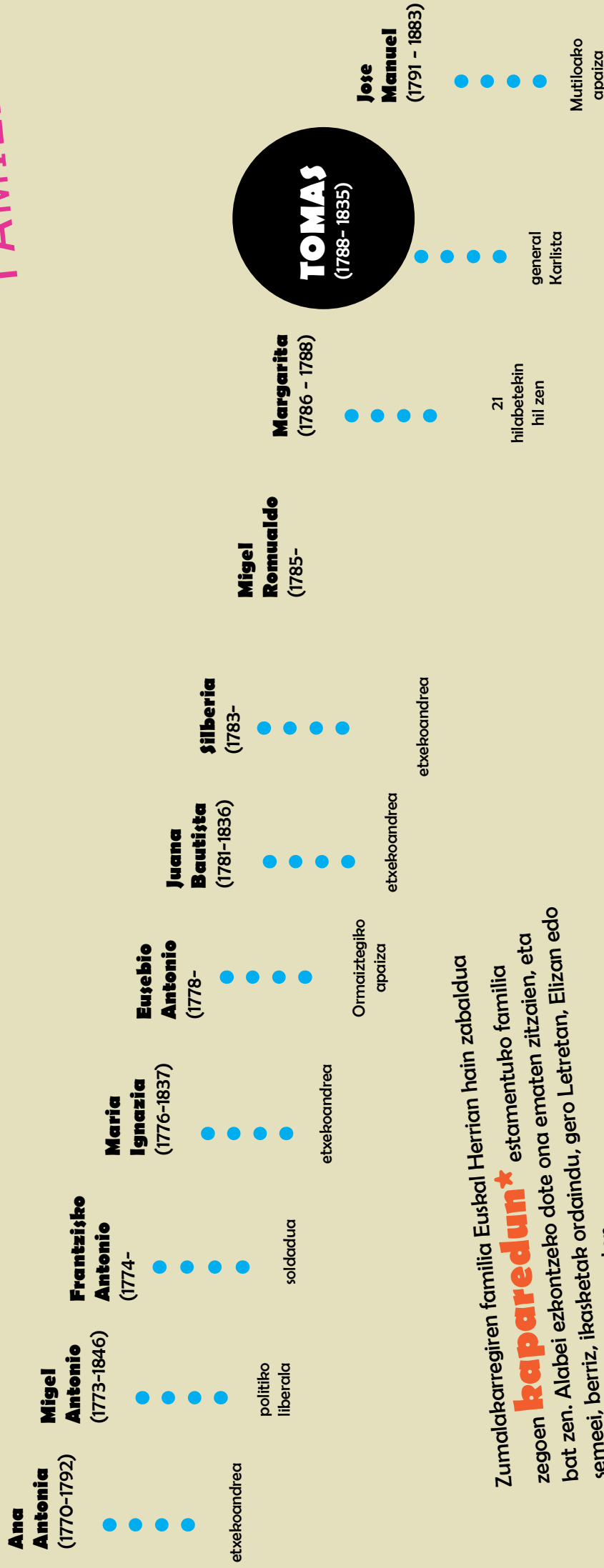
Frantzisko
Antonio
Zumalakarregi
(1741-

Zumalakarregi

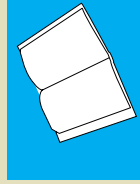
2. aldiz ezkondua

Maria Ana Imaz
Altolagirre

ZUMALAKARREGI FAMILIA

Zumalakarregiren familia Euskal Herrian hain zabaldua zegoen **kaparedun*** estamentuko familia bat zen. Alabei ezkontzeko dote ona ematen zitzaien, eta semeei, berriz, ikasketak ordaindu, gero Letretan, Elizan edo armadan zerbitza zezaten.

* Kapare: Foruen arauera, Bizkaia eta Gipuzkoako biztanle guztiak kapareak ziren, hots, libreak, soldadutza eta zergetatik askeak eta eskubide politikoak jabeak.

LEHEN KARLISTALDIA

1833-1839

ARAZO
DINASTIKOA,
GATAZKA
POLITIKOA
BIHURTU

Ni izango
naiz
erregea

Nere alaba
izango da
erregina, ezta
Isabel?

Carlos V
"erregegaia"

Isabel II

"Isabel II.a haur
inuzenteak"

Fernando VII

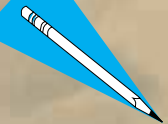
1833an, errege Fernando VII.a hil zenean, denek zekiten gerra lehertuko zela. Haren anaia Karlosek ez zuen ontzat hartu emakumeak erreinatzea ahalbidetzen zuen "Pragmatica Sancion" deituriko legea indarrean jarri izana, eta hiru urteko iloba Isabelen aurka jeiki zen, Lehen Karlistaldiari izena eta hasiera emanez

3 urte
besterik ez zituen

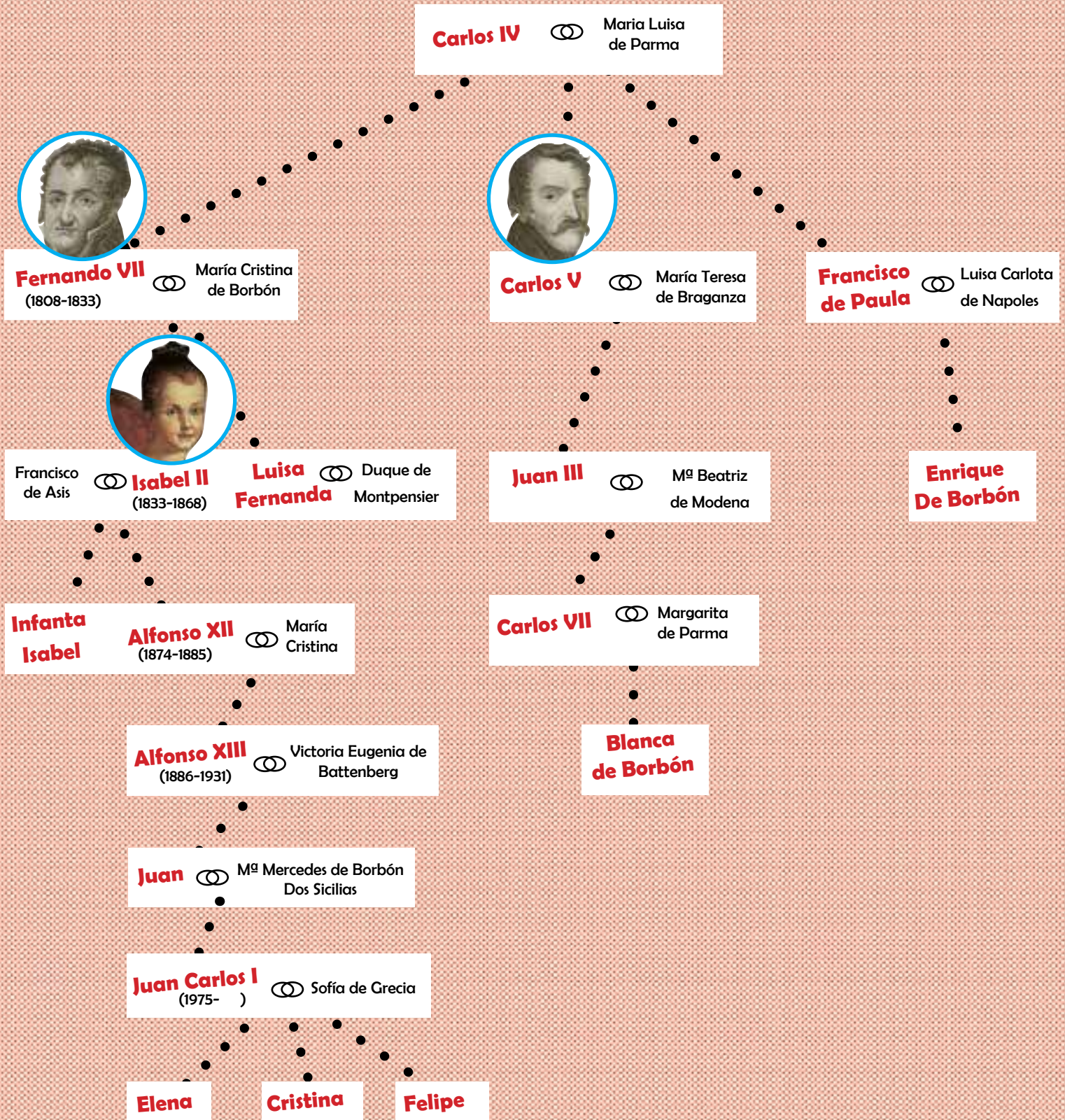
Gaur egun badago Euskal Herrian emakumea baztertzen duen ohitura edo legerik? Zer deritzozu horri?

Bai

Ez

Borboien genealogia

Borboien karikatura Nor da nor?

UNA FAMILIA MODELO LA FLACA. 35. zenbakia,
Bartzelona, 1870-II-20. Egilea: D.P.

Zortzi urteko epean (1868 eta 1876 artean) bakarririk Espainian erregina bat eta bi errege izan ziren eta tronurako beste hiru hautagai. Karikatura honetan Borboiak beraien artean borrokatzen ari dira **tronua** rengatik. Atzekaldean, ezkerreko koadroan Fernando VII.a bere aita, Carlos IV.aren borrokan, 1807-1814 urteetan Napoleonen babesean ibili ziren moduan. Eskubikoan Don Karlos (V) eta berriro bere anaia Fernando VII.a Karlistaldien sorrera izango zen ika-mikan. Erdian Isabel II.a, tronua

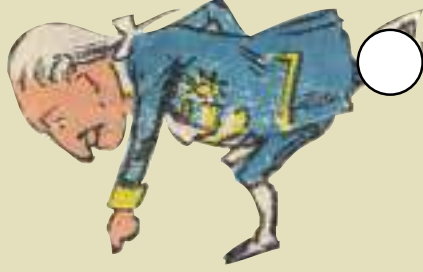
galdu berriaren inguruan, Montpensierko dukea, bere koinatua, eta Don Carlos (VII), bere iloba, erregegaiak tronuarengatik oldartuta. Bitartean eskubian Alfonsok (XII), azkenean tronua eskuratuko zuenak, Blanca haurraren, bere lehengusurarekin, Don Carlosen alabarekin alegia, borrokatzen ari da.

Francisco de Asis, Isabel II.aren senarra, errege konsorte ohia naiz. Bibotea daramat eta bi besoak altxatuak ditut. **1**

Carlos IV.a naiz Fernando VII.aren aita. Eskubiko hanka altxatua daukat. **2**

Montpensier-eko Dukea, Isabel II.aren koinatua eta erregegaia naiz. Bibotea daramat eta ondo orraztu gabe nago. **4**

Fernando VII, Carlos IV.aren semea eta Isabel II.aren aita naiz. Ezkerreko besoa altxatua daukat. **7**

Isabel II.a naiz tronua galdu berri dudan erregina. Soineko marraduna daramat. **8**

Alfonso XII, Isabel II.aren semea naiz. Hurrengo erregea (5 urte beranduago) izango naiz. Eskuan arma daramat. **10**

Fernando VII.naiz Isabel II.aren aita. Don Carlos VII., erregegai karlista naiz, txapel txuria eta ezpata ihes egin didate **12**

Carlos IV.a naiz Fernando VII.aren aita. Eskubiko hanka altxatua daukat. **2**

Enrique de Borbon, Sevillano dukea, Francisco de Asisaren anaia, Isabel II.aren lehengusua eta koinatua naiz. Eskubiko eskuan egunkari bat eusten ari naiz. **3**

Luisa Fernanda Infanta, Isabel II.aren ahizpa eta Montpensier-en emaztea naiz. Eskuan abanikoa daramat. **5**

Carlos V.a naiz Fernando VII.aren anaia, txapel txuria daramat **6**

Bianca de Borbón, Carlos VII.aren lehen alaba naiz. Txapel gorria daramat. **9**

Isabel Infanta, Isabel II.aren lehen alaba naiz. Soineko urdina daramat. **13**

FORUAK*

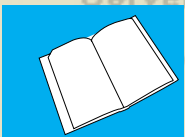
Euskaldunak euskaldunen aurka armak hartu zituztenean, gutxienekoa zen errege edo erregina baten arteko hautua. Liberalismoaren askatasun teorikoak euskal biztanle gehienek errealitateetik kanpo zeuden. Foruek, berriz, **abantaila** praktikoak ekartzen zizkieten herritar xeheei.

Seinala itzazu mapa hauetan aduanak*
1833an non zeuden kokatuak eta 1841ean
nora aldatu zituzten.

aduanak
1833 - an

aduanak
1841 - ean

* Foruak: Herri edo herrialde bateko usadio eta ohiturak idatzita batzen zituzten araudi-multzoa, hein batean, herrialde horretako zuzenbide edo lege-bilduma osatzen duena.

* Aduana: Administrazioaren adarra, mugetan merkantzien sartu-irtena fiskalizatzeaz eta hauengatik ordaindu beharreko eskubideak biltzeaz arduratzen dena

Euskal lurraldeek Foruak, Erdi Aroaz geroztik erregeak emandako pribilegioak, zituzten. Lege bilduma hauek Konstituzio liberaletan nekez txertatzen ziren, salbuespen juridiko eta fiskalengandik batik bat. Foruak bertan behera utzi zituen 1789an. Hegoaldean prozesua luzeagoa eta konplikatuagoa izan zen.

Kokatu itzazu ondorengo baieztapenak dagokien zutabean:

Aduanak Bidasoan

Espainiako zergak ordaindu beharra

Zerga salbuespena

Europako konpetenziaren aurrean babesik eza

Aduanak Ebron kokatuta

Europako produktuen inportazio erraza

Espainiar merkatuan integrazioa

Soldadu joan beharra

Foruekin

Forurik gabe

El Concierto Económico se enfrenta a un examen decisivo en Luxemburgo

2008

LA ABOGADA GENERAL PRESENTA MAÑANA SUS CONCLUSIONES

El Tribunal de Justicia de la UE pondrá a prueba el sistema foral de impuestos

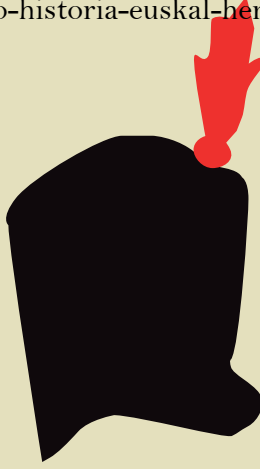

El Tribunal de Justicia de la Unión Europea se enfrenta a un examen decisivo del sistema foral de impuestos en Luxemburgo. La abogada general presentará mañana sus conclusiones sobre el sistema de impuestos forales de España. El sistema foral de impuestos es un sistema de impuestos que se aplica en algunas regiones de España, como Galicia, Cataluña y País Vasco. Este sistema de impuestos ha sido objeto de un debate intenso en los últimos años, especialmente en el contexto de la crisis económica y la necesidad de reformas fiscales. El Tribunal de Justicia de la Unión Europea se encargará de determinar si este sistema de impuestos es compatible con el Tratado de Funcionamiento de la Unión Europea.

ARMADA SAILAK

+ : <http://www.zumalakarregimuseoa.net/ekintzak-eta-zerbitzuak/ikerketa-eta-dokumentazioa/xix.mendeko-historia-euskal-herrian/armada-sailak>

Soldadu **liberalak:**
Armada liberala garai hartako eredu arabera hornitzen zen. Uniformeak Frantziako modeloari jarraitzen zioten. 100.000 soldaduz osatutako ejerzitua izatera iritsi ziren, antolakuntza eskasaren ondorioz hornidurak eta soldatak garai jasotzen ez bazituzten ere.

Soldadu **karlistak:**
Gerra hasieran gaizki armatutako gerrilari talde batzu besterik ez ziren. Tomas Zumalakarregiren meriturik handiena mila baserritar hartu eta gerrilen taktikak praktikan jarri ezarritako erregularrari aurre egitea izan zen

Zenbat gizon inguruk osatzen zuten infanteria liberala?

Eta infanteria karlista?

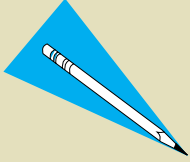

Zergaitik dago soldadu hori biluzik?

Zeintzuk ziren txapelgorriak?

ATZERRITARREN LAGUNTZA

Gerra hasi orduko, harrapatutako etsaia **fusilatu** egiten zen. Lord Elliot ingelesak bi aldeek presoak elkar trukatzeko hitzarmena sinatzea lortu zuen. Halaber, britaniarren arartekotza inportantea izan zen Bergarara eraman zuten bakebidean. Gaur egun bezala ere, asmo humanitarioek interes ekonomiko eta politikoak ezkututzen zituzten.

Nolako laguntza jaso zuten liberalek?

Eta Karlistek?

Zure ustez gaur egun atzerritarrek parte hartzen dute gerretan?

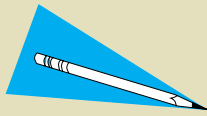
Non eta zertan?

"BERGARAKO ITUNA"

Muñagorrik **"Bakea eta Foruak"** proklama aldarrikatu arren, bere proposamenak ez zuen arrakastarik izan, baina Bergarako ituna, 1839an, urte luzeen ondoren, gerrari amaiera eman zion agiria bide beretik etorri zen: foruen errespetua eta ofizial karlisten kargu edo pentsioen balioztapena, bakearen truke. Besarkadak bi aldeen adiskidetzeari sinbolizatzen du.

Zer dio Bergarako Itunak Foruei buruz?

*Muñagorrik diona
Legea autsi ezker
bere proklamian:
gerrak ondatzen gaitu
bostgarren urtian;
igaz jarri zan Karlos
Madrilgo bidian,
bultza zuten atzera,
gerra bere oñian.*

Eta arazo dinastikoari buruz?

Gerra ondoren liberal gehienek foruen alde zeuden. Zergaitik?

Benito Lertxundik abesten dituen Muñagorriren kantak

Iraultza politikoak ez dira gauzatzen iraultza ekonomiko, sozial eta ideologiko sakonik gabe. Burdin fundizioak, paperolak, trenak, turismoa, emigrazioa, hirien zabaltzea, elizaren gainbehera ekonomiko eta ideologikoa....aldaketa guztiok ez ziren tentsiorik gabe ematen ari, 2. Karlistadak adierazi zuenez.

GERRA ARTEKO GARAIA (1839-1872)

BURDINOLATIK LABE GARAIETARA

Euskal industrializazioaren ezaugarrietako bat burdingintzaren nagusitasuna izan zen. XIX. mende erdialdean, euskal burdinolek ez zituzten Europan garatutako teknika berriak bereganatu eta desagertu egin ziren. Burdingintza tradizionala bukatu arren, **industrializazioa** piztuko da, labe garaiei esker. 1841ean lehen labe garaia sortu zen Bilbon, Boluetako Santa Ana.

Nola dago egina?

- Forjaz
 Fundizioz

Burdinaz bestelako materialik badu?

Zer du idatzia?

Zertarako erabiltzen zen?

GOLDE MUTURRA

Nola dago egina?

- Forjaz
 Fundizioz

Zergatik ez da golde osoa burdinez egin?

Zertarako erabiltzen zuten goldea?

Oraingo goldeak hau bezalakoak al dira?

1841: ADUANAK, EBROTIK BIDASOARA

Lehenengo Karlistaldiaren ondoren, Foru sistema aldatzen doa. Aduanen leku aldatzea izan zen foru erregimenaren aldaketa nabarmenena.

INDUSTRIALIZAZIOA

Industrializazioak lehen pausuak emango ditu, papergintzan esaterako, Tolosa inguruko paper olek Espainiako merkatuen % 80a bereganatuko dute.

TRENBIDEA

Komunikabideen hedakuntzan trenbidea dugu berrikuntza nagusia. Grabatuan, Ormaiztegiko trenzubia 1864ean inaguratua.

HIRIEN ZABALKUNTZAK

Donostiako harresien suntsiketa 1863an hirien zabaltzeko beharren lekuko da.

FORUZALE- TASUNA

Politika mailan foruzaletasunaren berrindartze prozesua emango da. Iparragirre eta bere

“Gernikako Arbola” izango dira foruzaletasunak herri mailan lortutako arrakastaren ezaugarri.

Lehenengo Karlistaldian irekitako zauriak ez ziren ongi sendatu eta **1872-1876** urteetan gertatu zen bigarrena.

BIGARREN KARLISTALDIA 1872-1876

Zeintzuk izan ziren gerra piztearen arrazoi nagusienak?

Gerra hau zertan bereizten zen aurrekotik?

Non gertatu zen karlisten lehen porrota?

Nor izan zen gerra honetako pertsonairik eztabaidatsuenak? Zergaitik?

Karlistek ia Estatu bat antolatzen saiatu ziren. Zein arlo garatu zituzten?

Ze bataila bihurtu zen karlisten sinboloa? Zergaitik?

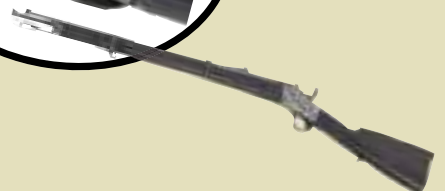

1.º G.K.
Aurrekarga

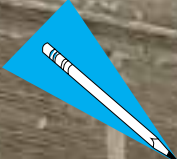

Arma

2.º G.K.
Atzekarga

Lehen Karlistaldian erregegaia **Carlos V.** izan bazen, Bigarreanean, Carlos VII. izan zen. Carlos VII.ak ere euskal nekazalgoaren gehiengoaren laguntza jaso zuen, ondorengo bertso hauek erakusten duten bezala.

Lehen Karlistaldian gertatu bezala, Bigarreanean ere hiriburuak zeinen esku zeuden? Zein hiriburu setiatu zuten?

Zeinek galdu zuten gerra?

Zein izan zen ondorio nagusia?

Biba Karlos septimo eta Margarita, laister ikusiko deuetronuan jarrita.

Txapela zuri eta borlia berdia, zaldi gañian dator Don Karlos guria

Borondate guztiaz artu nuben arma, negarrez utzirikan aita eta ama

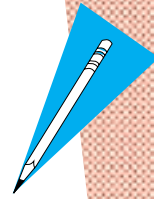
Karlosek bidali du Frantzik ordena txanponian saltzeko beltzik aundiena

BITXIKERIAK

PRENTSA

Gerra borroka armatua baino gehiago da. Prentsa alde bakoitzeko **propaganda** gune bihurtuko da, egundaino areagotzen joan den fenomenoaren bidea irekiz. Bestalde, Europako prentsak atentzio handiz jarraitu zuten Bigarren Karlistaldia.

Ondorengo bi prentsa adibide hauetatik, bata Lehen Karlistaldikoa eta bestea bigarrenekoa, zer nabarmenduko zenuke?

Karikatura liberala

La Madeja política, 22. zenbakia Bartzelona, 1874-V-2

Nahiz eta errepublika

Paviaren kolpearen ondoren gainbehera zectorren, oraindik Espainiaren errepresentazioa emazte honen figurarekin betetzen zen. Eskuan Gernikako Arbola moztzen ari den aizkora darama.

enborra

Arbolaren karlismoaren ikurra osatzen du:

DIOS
PATRIA
REY

adarrak

Arbolaren hiru probintziak dira:

ARABA
GIPUZKOA
BIZKAIA

Arbolaren **fruituak** karlistak eta apaizak dira, azken hauek armatuak beti. Karikaturen usadioak jarraituz, karlistak batzuetan perretxiko modura azaltzen zaizkigu, besteetan arratoi lez, baina beti txapela buruan

Concha jenerala

Errepublikarren asmoak betetzeko zerra bihurtua. Manuel Gutierrez de la Concha zen espainiar armadaren buru Iparraldeko probintzietan eta errepublikaren garaipenerako esperantza. Handik bi hilabete eskasera Lizarra inguruan aurkitu zuen heriotza.

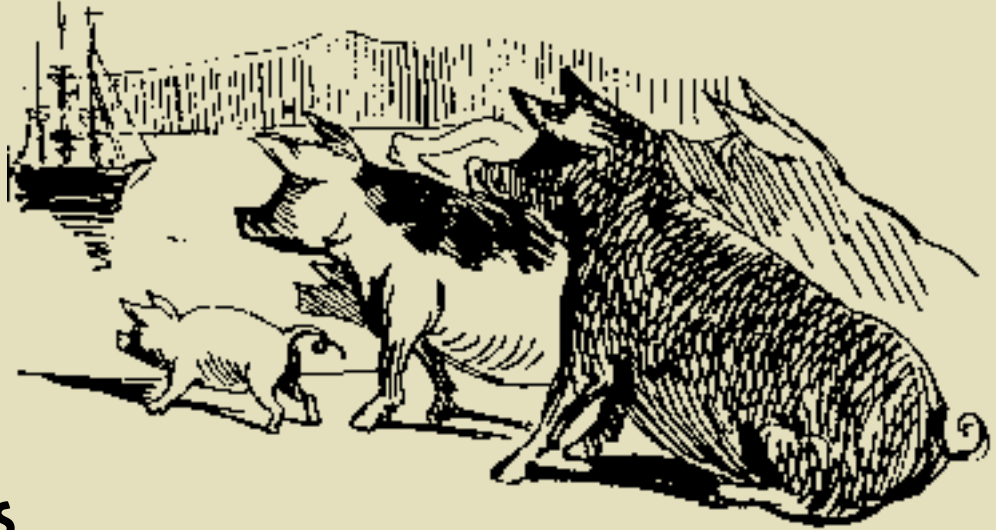
Gernikako Arbolaren **erroak** sendoak dira:

ABSOLUTISMOA
INTOLERANTZIA
FANATISMOA

botilak

Petrolio Vicente Manterolaren "Don Carlos o el petroleo" foiletora du gogoan, karlisten euskarri ideologikoa, non elizen erreketen irudia mamutzat erabiltzen den legea eta ordena aldarrikatzeko. Kasu honetan Don Carlos foruengandik ordezkatzen da, karlisten helburuen aipamena osatuz.

Karlisten gozogintza baldarragoa da, grazia gutxiagokoa, marrazkian nahiz testuaren aldetik. Errepublikarrak, oro har, gatz eta piper gehiagokoak dira, dibertigarriagoak, baina ez hala ere ankerkeria gutxiagokoak. Karlistentzat errepublikarrak txerriak badira, hauentzat karlistak bildotsak, txakurrak, astoak, arratoiak, hidrak, satorrak, tximinioak, txoritzarrak... dira.

Ondorengo karikaturan **bildots** karlistei zuzentzen zaiena Vicente Manterola apaiza eta diputatua da. "Don Carlos o el petróleo" foileto famatuaren egilea eta karlisten ideologo nagusienetakoa.

Zer irakur daiteke banderolan?
Ba al dago museoan beste
nonbait erreferentziarik?

ALELUIAK

El maestro de escuela
EL MOTIN.

AÑO IX. N.º11 (17-III-89). Madrid
Hemeroteca Municipal de Madrid

Argitalpen asko zegoenez, formatuak ere ugariak ziren: lamina bakar bat zuri-beltzean, edo koloretako ale asko luxuz koadernatuta, baita ondorengo formatu handiko aleluiak, kale eta plazatan kontatu eta kantatzeko. Aleluiak gai desberdinak jorratzen zituzten, ondorengoa maisuei buruzkoa da.

Juan era un hombre honrado, gordo, lucio y colorado

Pero le dió la manía de estudiar pedagogía

Y diez arrobas cabales pesaba entonces Juan Bales

Obtuvo escuela, y en breve solo llegó a pesar nueve

A todas las horas el cura le quemaba la figura

Si algún bruto no aprendía, la madre le escarnecía

O el padre de algún inculto quería buscarle el bulto

Su sueldo pedía en balde al gobierno y al alcalde

Y como nunca cobraba, el hambre le devoraba

Al dormir, sus pesadillas eran panes y tortillas

Se iba al sol frecuentemente por tomar algo caliente

La libertad de enseñanza practicaba de esta traza

Se desmayó cierto día frente a una pastelería

Contemplaba su alacena más limpia que una patena

Como no daba dinero le echó a la calle el casero

Y el hombre salió del paso habitando a campo raso

Quiere atraer, ¡vano intento! las aves con el aliento

Tan flacucho ya se hallaba que ni sombra proyectaba

Cuando el viento oír se deja tiene que subir a una reja

Una día de hambres crueles se engulló cuatro carteles

Y de allí a pocos momentos le dieron los sacramentos

Murió, y a su cuerpo enjuto sirvió de caja un canuto

Sin clérigos y si canto lleváronle al camposanto

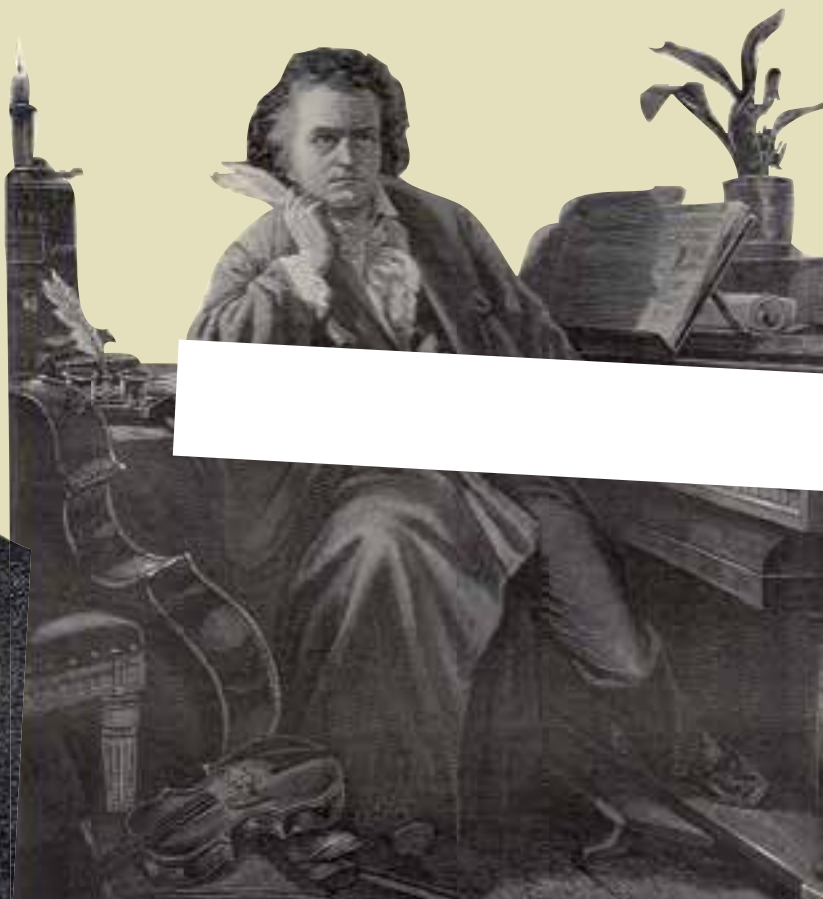
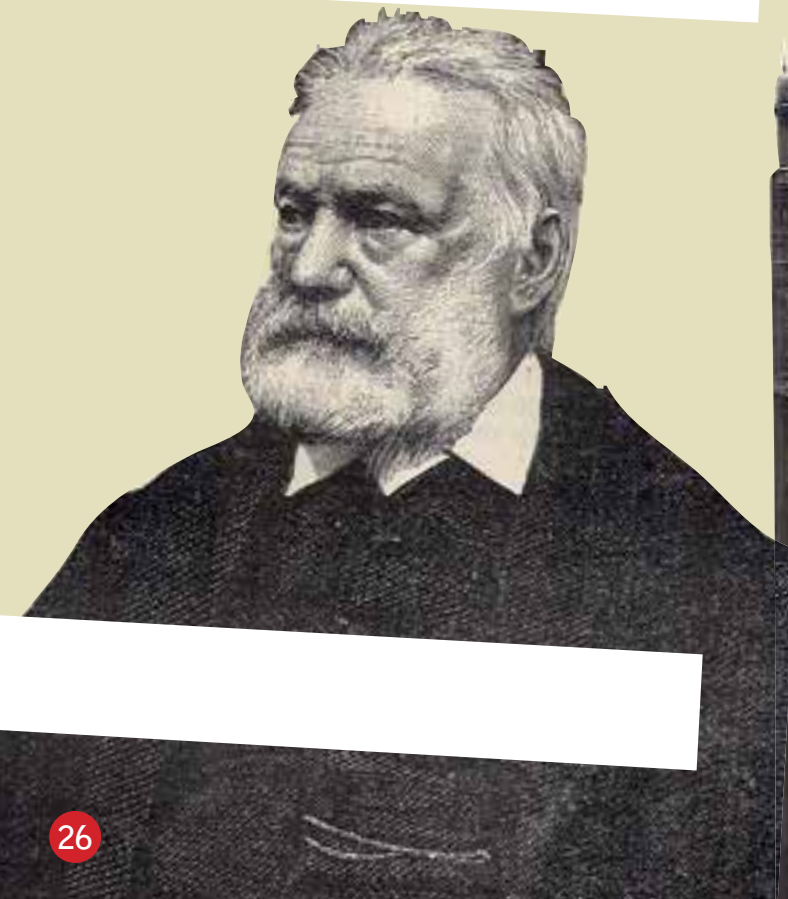

Y España que tal consiente, mantiene gorda a esta gente.

Ezagunak

Zertan nabarmendu ziren pertsonaia hauek?

XIX. MENDEKO PROTAGONISTAK

Eta ez hain ezagunak...

+ **i** : <http://www.zumalakarregimuseoa.net/ekintzak-eta-zerbitzuak/ikerketa-eta-dokumentazioa/xix.mendeko-pertsonaia-xumeak>

Migel Joakin Eleizegi

(1818-1861)

Altzoko erraldoia 2,42 metrotako altuera eta 203 kilo zituen. 64 zentimetroko aulkia, 33 zmko eskularruak eta 42 zmko abarkak, zenbakian 63 erabiltzen zuen

Juan Crisostomo de Arriaga

(1806-1826)

Hamaika urte zituela konposatu zuen bere lehen lana "Nada y mucho" izeneko oktetoa eta hamalau urte beren lehen opera Bilbon arrakasta handiz estreinatu zuen.

"El moro vizcaino"

(1827-1876)

Merkatari, erromes, ipuin kontalari eta eskale bezala ibili zen Marokon. Lanbide hauei esker, Fez-eko mezkitak eta Ipar Afrikako eguneroko bizitza ongi ezagutu zituen.

Bizenta Mogel

(1782-1854)

22 urte zituela, euskarazko lehen fabula-liburua, euskarara itzulitako Esoporen fabulak "Ipui onak" lanean argitaratu zituen.

Eugenio Aviraneta

(1792-1872)

Espioitza eta intoxikazio lanean ibili zen, karlismo barruko sektoreen artean mesfidantza erein nahian. Horretarako, zurrumurrak eta gezurrezko agiriak zabaldu zituen, ofizialen artean zatiketak eta soldaduen artean etsipena sortuz.

PARTE HARTU

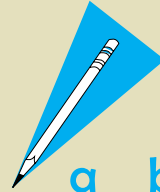
galderen erantzunak
 museora bidali eta opari
 bat jasoko duzu

mzumalakarregi@gipuzkoa.net

JOKUAK

Beñat Gaztelumendi bertsolariaren ondorengo
 bertso hau deszifratu:

47# = 104 :-18# = 102111
 #11211240 # = #121=1
 64#4004 = 1010# T1#40 :-#2124
 T100#4 = 110261=i

Karlistek erabilitako klabeak

a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	
4	T	/	:	!	-	8	□	*		
k	l	ll	m	n	ñ	o	p	q	r	s
≡	≠	†	◁	○	∇	∩	∪	∞	∞	∞
t	u	v	x	y	z					
z	z	:	d	+	6					

Zer dira objektu hauek?

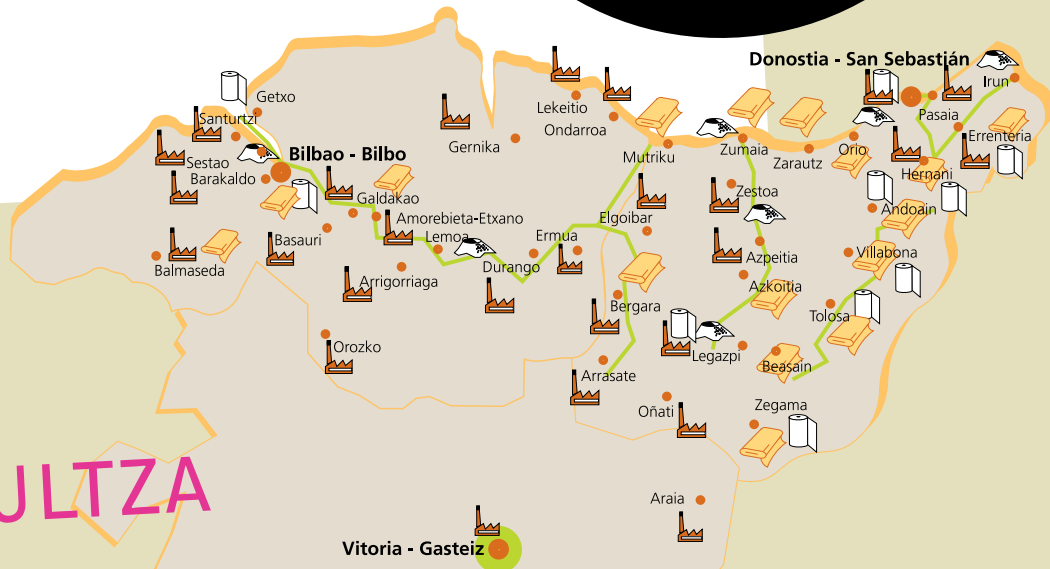
Esaten dute Tomas Zumalakarregik patata tortila asmatu zuela.
 Zuk zer uste duzu, horrela dela.....

Bai Ez

INDUSTRIA IRAULTZA

Ondorengo maparen arabera, zein sektore nabarmendu zen Gipuzkoan? Eta Bizkaian?

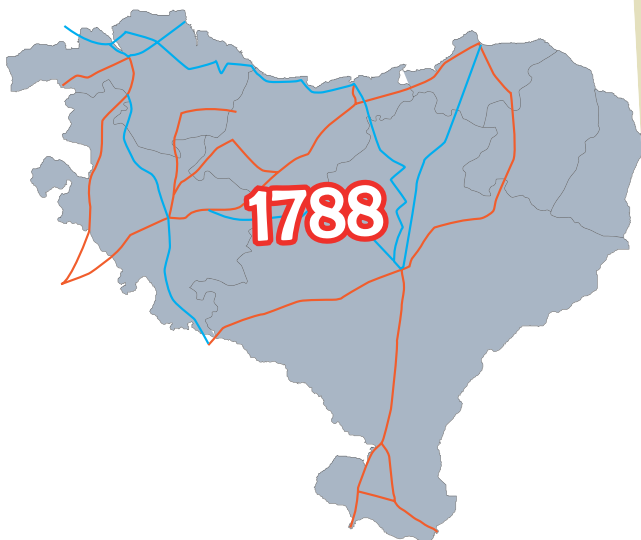
Industria Iraultza Euskal Euskal Autonomi Erkidegoan **XIX. mendearen bigarren erdian** hasi zen. Batez ere Gipuzkoan eta Bizkaian eman zen, eredu ezberdinekin bazen ere.

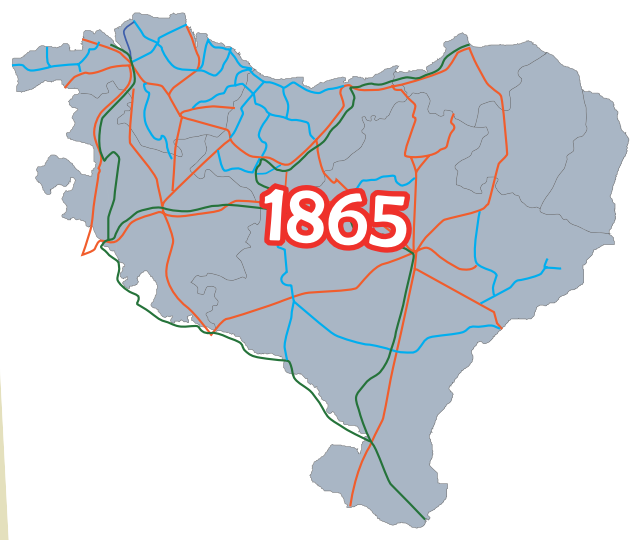
GARRAIO-IRAULTZA

Ondorengo garraio moduak sailkatu:

gurpilez (gurdia, dilijentzia, galera), oinez, zamariz (mandazaina) eta baporez. (belauntzia, baporeuntzi gurgilduna, b. Helizeduna, lokomotora)
Baita komunikabideak ere (trenbidea, errepeidea, lehen mailako errepeidea, mandabidea, bigarren mailako errepeidea)

1788

1865

ORMAIZTEGIKO TRENZUBIA

Ormaiztegiko zubibidea, 1864ko abuztuaren 15ean inuguratua, Madril-Paris trenbideko obrarik inportanteena, **288 m luze** eta **34 m** garaiko sakana zeharkatzeko soluziobideak egiten du inportante. **1.800 tona** pisu lau pilare gainean duelarik, **Alexander** Lavalley injinariak, Gustave Eiffelen aurrekoak, zubi zabal, eroso, arin eta oso segurua eraiki zuen. Benetako maisu-lana, **burdina** erabiliz, orduan eraikuntza material berria eta iraultzailea zena, eraikitzeke aukera izugarriak eskaintzen zituen eta.

Horren frogagarri dugu zubi hau. **131 urtez** etengabe erabili ondoren eta hasieran aurrikusitako trafikoa ehundaka biderkatu zaiolarik, orduan bakarrik jarri zaio ordezkoa. Zubi zaharra erortzeko dagoenik ezin esan, ordea. Euskal Herri osoan ez dago halako obrarik, ezaugarri teknikoei edo garrantzi historikoari dagokionez, bertakoek eta kanpokoek miresten duten burdinezko arkitektura honen aldean jarri daitekeenik.

Miresgarriena ez dago begibistan, lurpean baizik. **Pilareen zimentazioak (20m)** eta indarren kalkuluak egiten dute zubi hau bere garaikoak baino askoz garrantzitsuago.

1864.

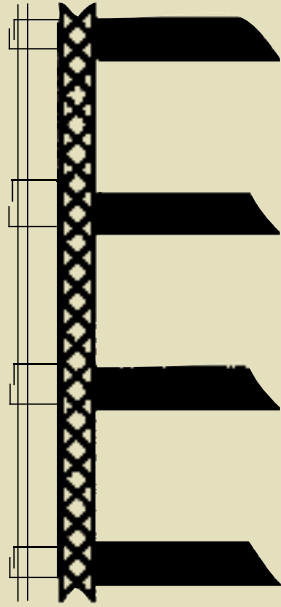
Trenzubiaren inaugurazioa

Zubi hau 1864an inauguratu zenetik, Madril eta Paris trenbidez lotu eta gure historia ez da berdina izan. Balio estrategikoa ikaragarria izanik, gerrak izan ditu etsai nagusiak.

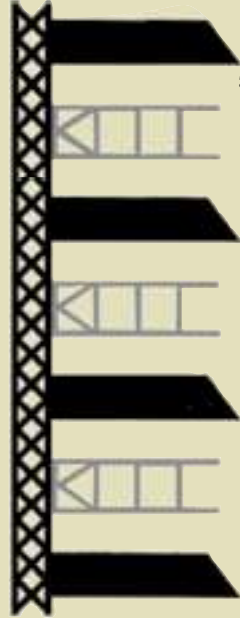
Bigarren karlistadan, 1872-1876, karlistek Beasaingo geltokia erre zuten, baina Ormaiztegiko zubia botatzen ahalegindu arren, kalte txikiak besterik ez zioten eragin.

1928 Elektrifikazioa

Hormigoizko pilareen bermaketa 1941.

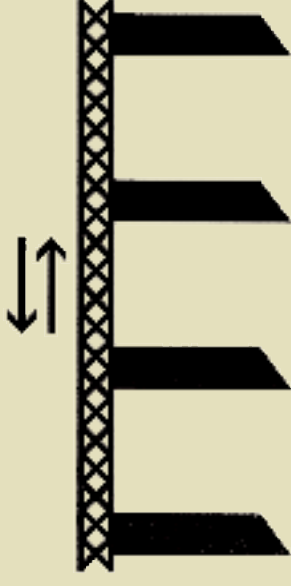

Birrearaikuntza indartzeko, 1941 oraingo itxura ematen dioten zementozko pilareak jarri ziren.

1912

Bide bikoitza

Bide bikoitza 1912 gaineratu zen, eta 1928 elektrifikatu. Bake garaia hobekuntza zekarren

1936 Gerra garaiko suntsiketeta

Gerra zibilean, 1936 irailaren 15 eta 16an, Bergarako labe garaietako langileek zubia sopletez moztu zuten, tropa frankisten etorrera galeraziko zutelakoan. Lan bikaina, garbia, lehergailurik gabea...bizia kosta zitzaiena, frankistak bihararamunean iritsi eta zubiaren ondo ondoan dagoen kanposantuko hormaren kontra fusilatu zituzten eta.

1995 Trenzubi berriaren inaugurazioa

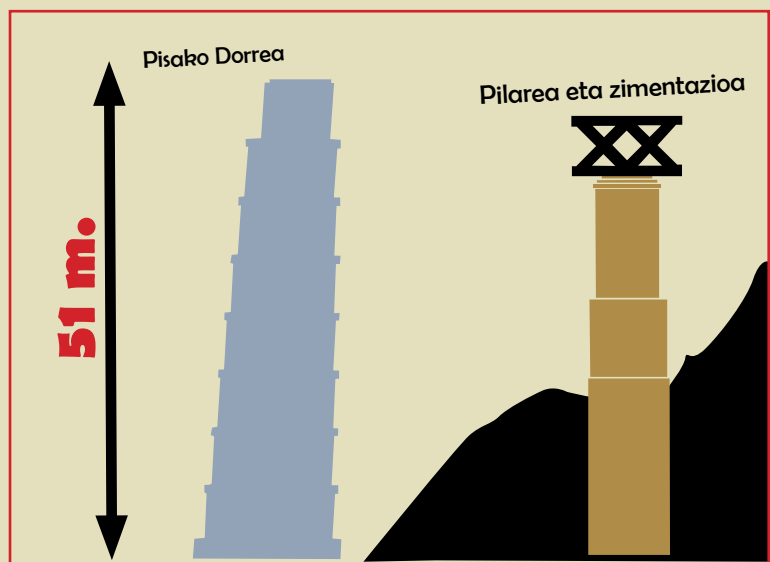
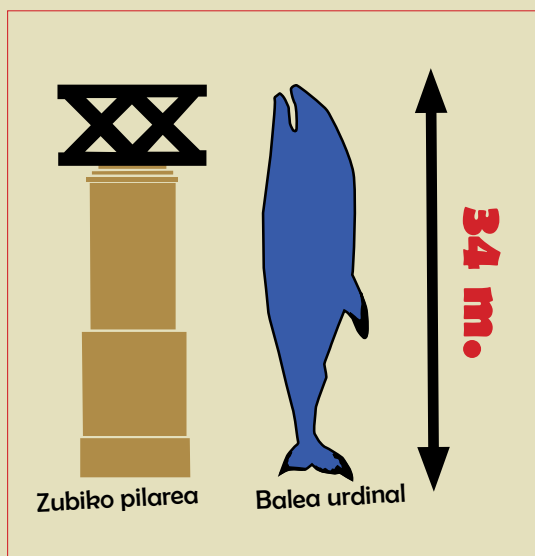
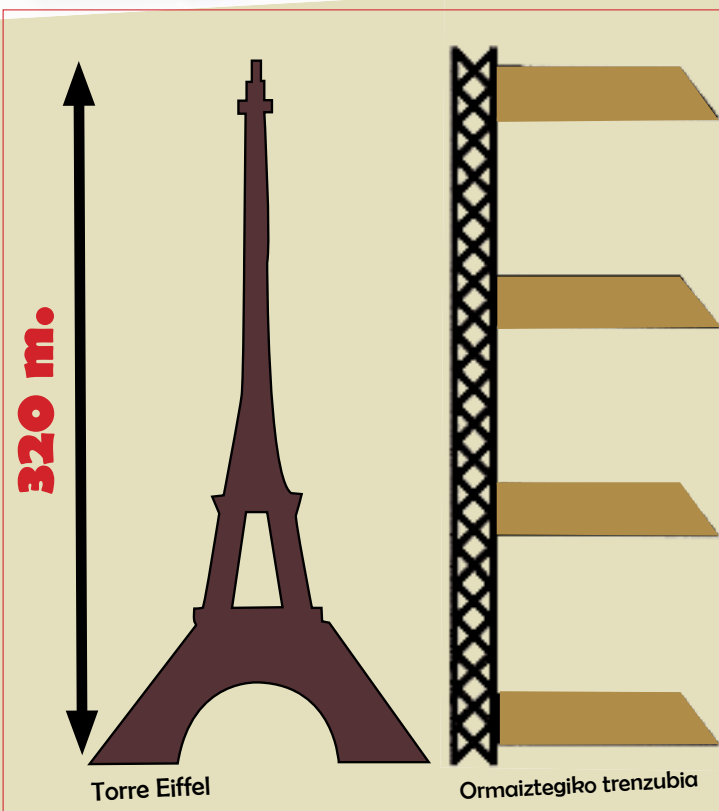
Trena gabe mundua ez litzateke berdina izango, horretan ez izan dudarik. Aurrerapenaren izenean zubia eraiki zuten, aurrerapenaren adibide onena bera izanik. Zubi berri bat eraiki zen 1995 zaharraren ondoan eta harrez gero hau ez da erabili. Oraingo zubi berria ere noizpait zaharkitu eta garai berrietara egokitzeko eskatuko du norbaitek

Iraganeko lekuko eta protagonistek zerikusi handia dute gurekin, haiek gabe ez baita gure bizimodua ulertzerik.

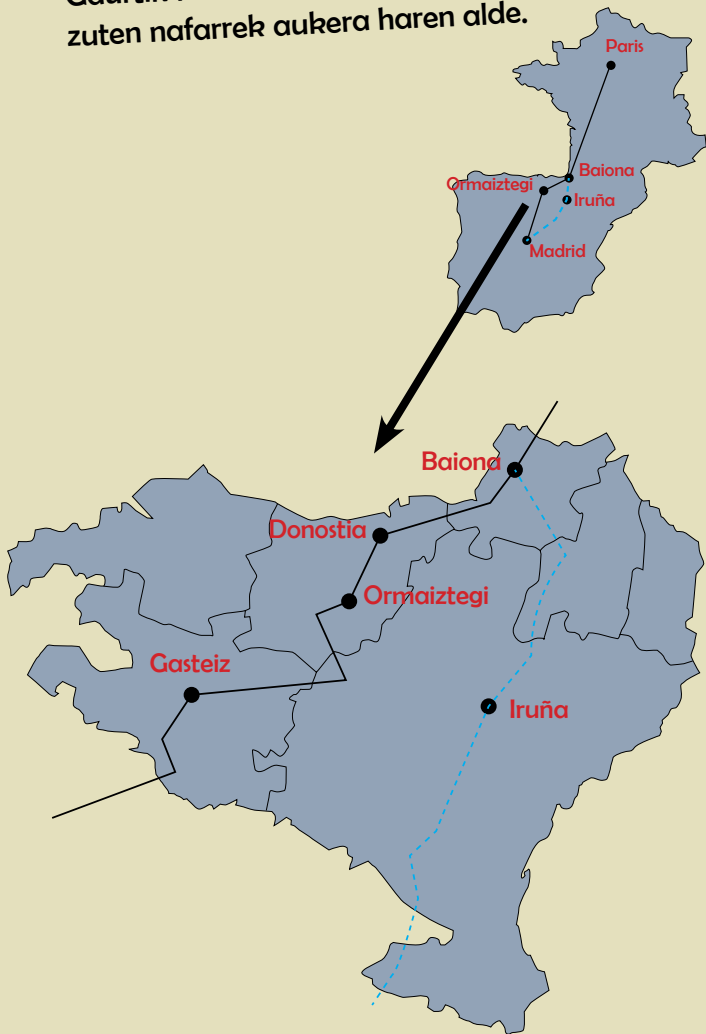
Mota askotako elementuek osatzen dute gure **ondare historikoa**. Batzuek informazioa ematen digute, besteek sentimendu bereziak eragiten, eta denek indartzen dute gure nortasuna.

Herri baten nortasuna, hein handi batean, giza eta natura paisaiak markatzen du. Hiri handiek **eraikin enblematikoak** izan ohi dituzte: Nue Yorkeko Askatasun Estatuak, Parisko Eiffel Dorrea... Herri txikiak artean badago baita ere elementu bakar batek konfundi ezin egiten duena; Ormaiztegi da horietako bat. Edonondik ikusita ere, zubia da jaun ta jabe. Balio teknologikoaz gain ormaiztetarren egunerokotasunaren parte bihurtu da. Bera gabe ez dago Ormaiztegi imajinatzerik.

Ez dira metroak haundi egiten dutena, baina...

Orain munduko gauzarik naturalena iruditzen zaigu Madril-Paris bidea Gipuzkoatik pasatzea, Irun-Hendaia lehen mailako trenbide lotura izatea. Izan zitekeen bestela, ordea. Eta Aldudeko trena egin balitz? Eta Baionara Iruñetik iritsiko balitz? Auskalo, beharbada nafar Piriniotako biztanleak Goierri eta Tolosalde bukolikoetara etorriko lirateke oporretan.... Gaurtik ikusita, ezinezkoa iruditzen zaigu, baina bere garaian gogor borrokatu zuten nafarrek aukera haren alde.

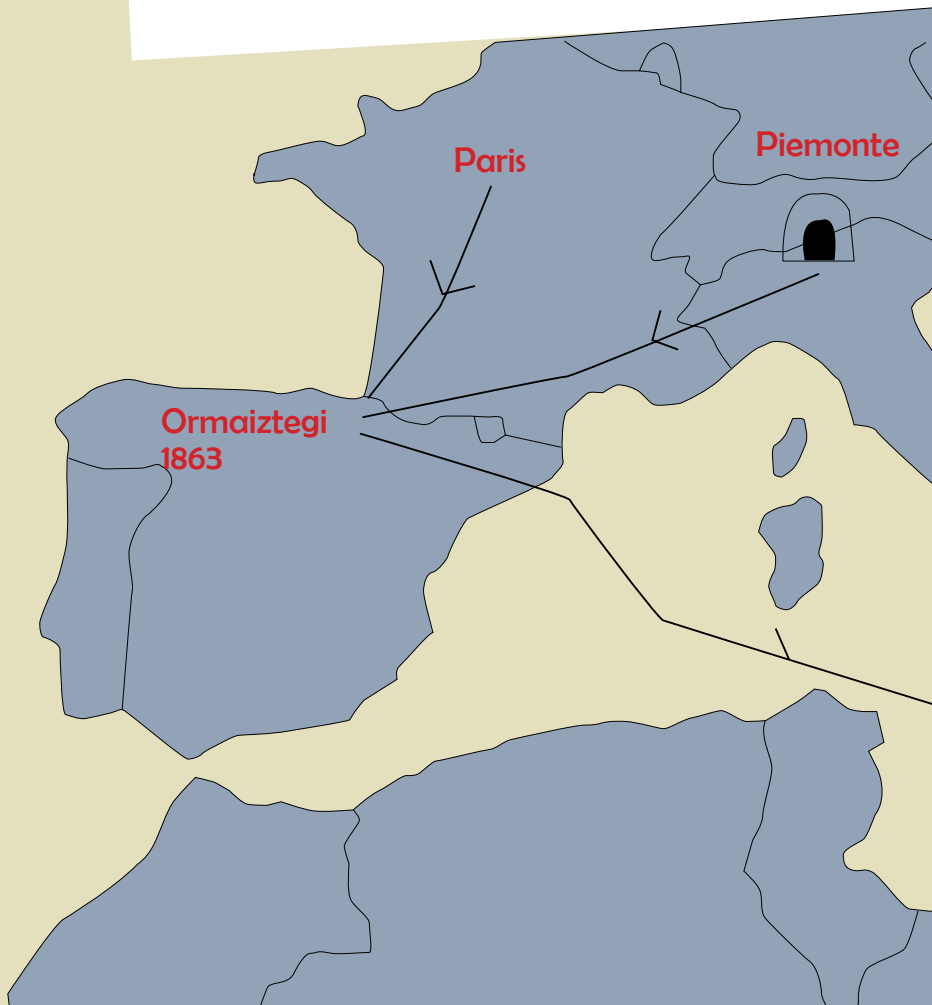

Madril - Paris trenbidea Nafarroan barrena igaro izan balitz, Industri Iraultza Gipuzkoan berdin emango zatekeela uste duzu?

Eta zure herrian, nolako eragina izan edo izango du trenak?

Milaka euskaldunek lan egin zuten burdinbidearen eraikuntzan injeniarri frantsesen gidaritzapean; materiala eta makinaria ere Frantziatik zetozen.

PIEMONTEKO 600 lagun, Frantzia eta Italia arteko **ALPEETAN** tunelak zabaltzen espezializatuak, Beasain-Olazti tartean ibili ziren lanean. Piemontar hauexek, **ORMAIZTEGIKO ZUBIBIDEAN** jardun zuten zenbait euskaldunekin batera -Nemesio Artola tolosarra barne- konpainia frantsesarekin jarraitu zuten **SUEZEKO KANALAREN** obretan.

1864an, **TREN BATEK** Donostiatik Ormaiztegiara
ORDUBETEAN garraiatzen zuen **1.000**
tonako zama...

1.000 tona

TREN 1

ordu 1

... lan bera egiteko **100 GURDIK EGUN OSOA** behar zuketzen.

1.000 tona

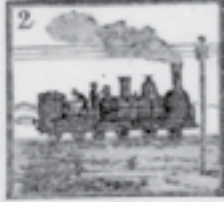
100
Gurdi

egun 1

Aleluia honetan trenbideari buruzko ikuspegia adierazten da.

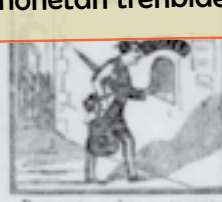
¡Brazo y gloria al inventor de la presión del vapor!

Atraviesa y silbadora sobre la locomotora.

Al ferro-carril ligero se dirigen los viajeros.

Para entrar al tren, lo metes al despacho de billetes.

El primer paso del viaje es pesar el equipaje.

Hay luego que presentar el billete para entrar.

Aguarda la gente ufana el toque de la campana.

Luego la campana suena y en seguida el tren se llena.

—No puedo ir en el tren yo? —Sí; pero el perrito no.

Con gran precipitación sale el tren de la estación.

—Quien llega tarde al andén, solo ve marchar el tren.

El tren en pos de un viajero, un perro sigue ligero.

En un tren que va marchando es expuesto irse acomodando.

La gente más elevada va en primera acomodada.

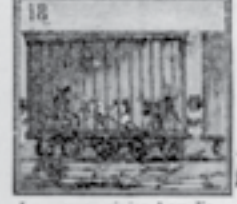
En los coches de segunda la gente mediana abunda.

En asientos de tercera va la gente bullanguera.

Es oficina incansante la del correo ambulante.

Los perros viajan hoy día en amable algarabía.

Va de estación a estación del telegrafo la acción.

Viajar en tren de recreo es divertido paseo.

Ocupan los corpulentos casi siempre dos asientos.

Del asiento coma haciendo cada cual se va durmiendo.

En un túnel, por torpeza, uno deja la cabeza.

Un rífo incauto se asoma y del coche se desploma.

Es curioso ver las casas, si encima de un pueblo pasan.

El vigilante puntual al tren hace la señal.

Pasa un túnel y se encierra un tren debajo de tierra.

Con facilidad espuja todo el tren el guarda-aguja.

Un tren con toda su gente va por encima de un puente.

Para viajar hay que hacer al vapor hasta el comer.

Haciendo aguas detenerse, es fácil sin coche verse.

El tren siempre necesita la vía bien expedita.

Llegado el agua á faltar, el tren tiene que parar.

Embiste un tiro férreo á la máquina volée.

Es pernice de un momento cuando hay descarrilamiento.

Hay un rebato aturdido de la máquina al silbido.

Quien está desesperado se hace morir aplastado.

Vapor por tierra y por mar todos corren á la par.

Comparacion bien discreta un tren con una carreta.

Llega el tren, y van las gentes en busca de sus parientes.

¡El tren! los viajeros llegan y los billetes entregan.

Pronto de tanto gentío cada coche está vacío.

Las gentes se hacen polacas en paralizaciones y atreos.

Tres días de empapetado dejan á un hombre asopado.

Omnibus á domicilio prestan al viajero auxilio.

La galera ostiaño hacia seis leguas en todo un día.

Boy seis leguas, media hora anda la locomotora.

A la luna, día habrá, que en ferro-carril.

Idea, testuak eta diseinu grafikoa
K6 Kultur Gestioa

Zumalakarregi Museoa:
www.zumalakarregimuseoa.net

“XIX. mendeko albuma”:
<http://www.albumsiglo19mendea.net>

ZUMALAKARREGI MUSEOA
Muxika egurastokia 6.
20216 Ormaiztegi (Gipuzkoa)
Tel.: +34 943 88 99 00 Fax.: +34 943 88 01 38
mzumalakarregi@gipuzkoa.eus
www.zumalakarregimuseoa.eus

© zumalakarregi museoa 2016

 material birziklatuetan inprimatua